

DE STAND DER DINGEN

NAGESPREK HOOP

04.12.2015

Na de staande ovatie, die de regisseur en de acteurs meer dan verdiend hadden, nodigt Christel Dusoleil het publiek uit om deel te nemen aan het nagesprek van *Hoop*. Tijdens dat gesprek kan het publiek spreken over hoopvolle initiatieven en perspectieven voor de toekomst, over de energiesector en over de stand van zaken in Leuven. Onder leiding van moderator Carolina Maciel de Franca en samen met Tine Hens (journaliste en schrijfster van *Het Klein Verzet*), Peter Tom Jones (onderzoeker, publicist, activist en schrijver van *Terra Reversa*) en theatermaker Stijn Devillé vindt er een boeiend gesprek plaats in de Rotonde.

BOTTOM-UP

Als schrijfster van *Het Klein Verzet* wijst Tine Hens erop dat mensen geconditioneerd zijn om succes te vereenzelvigen met grootsheid. Zij wil dat beeld graag omdraaien. Volgens haar zijn er enorm veel zaken die schijnbaar onbelangrijk zijn maar die in wezen veel kunnen bereiken. Door samen met anderen dingen te doen worden we niet alleen gelukkig, maar kunnen we ook dingen verwezenlijken. Hens kijkt dan ook bottom-up tegen het verzet aan. Zo kunnen mensen zich volgens haar het best richten op initiatieven op maat van een stad. Daarbij is het belangrijk om niet enkel te praten maar daadwerkelijk dingen te doen, ook al bestaat de kans dat acties mislukken. Zij is niet zo zeer op zoek naar initiatieven maar vooral naar mensen die zich willen inzetten.

Veel mensen beseffen dat er mentale grenzen zijn, zo je kan bijvoorbeeld een burn-out krijgen. Vaak zit er ook een wereld van verschil tussen waar mensen van dromen en wat ze in werkelijkheid doen. Dat komt onder andere omdat wij heel goed zijn in argumenten verzinnen om dingen niet te doen. Zo werken mensen om te voorzien in hun levensonderhoud en dat is iets wat hen heel vaak tegen houdt om iets te ondernemen, om dingen te gaan doen. Hens denkt dat als je kan loslaten hoeveel je moet verdienen per maand, je misschien sneller in staat bent om je leven om te gooien en te gaan doen wat je graag doet.

TOP-DOWN

Volgens Jones gebeuren veranderingen in alle richtingen, zowel van onder uit als van boven uit. Er is heel veel hoop maar ook heel veel wanhoop. Over eenzelfde kwestie kan je gemakkelijk een heel positief verhaal vertellen of een heel negatief. Op vlak van het klimaatbeleid zijn er de laatste jaren heel wat verschuivingen gebeurd. Ook op de klimaatop in Parijs zie je dat die verandering nu volop bezig is. Kyoto, het enige internationale klimaatakkoord dat er ooit geweest is, is een heel ander akkoord dan wat er na de huidige klimaatop uit de bus zal komen. Dit keer zal men niet tot een groot reductiecijfer voor heel de wereld kunnen komen waar iedereen zich aan zal houden maar zal men eerder proberen om een amalgaam van vrijwillige klimaatbeledien te verkrijgen. Men hoopt dat men, wanneer deze allemaal samengelegd worden, in staat zal zijn om de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal twee graden Celsius. Het nieuwe klimaatakkoord moet targets hebben waarover om de zoveel tijd opnieuw onderhandeld wordt. Zodanig dat er een positieve spiraal ontstaat waarbij het beleid van verschillende landen elkaar kan versterken.

De grootste verschuiving is dat het hele wetgevende kader minder belangrijk is dan we aanvankelijk dachten. Vroeger wachtte men op de deus ex machina, op een mondiaal beleid, op een beslissing van de VN, op een top-down initiatief om ervoor te gaan. Men keek dan naar de nationale regeringen, die heel vaak weinig actie ondernamen. Nu zien we dat er dingen gebeuren die veel sneller zijn dan wat de regeringen kunnen bedenken. Een heel mooi voorbeeld is de vrijwillige beslissing van Toyota om tegen 2050 de gemiddelde uitstoot van haar wagens met negentig procent te verminderen. Bovendien is de prijs van zonne-energie op enkele jaren tijd enorm gezakt met een snelheid die geen enkele expert enkele jaren geleden had kunnen voorspellen. Als gevolg is de prijs nu maar even hoog als de prijs van fossiele energie. Wat ervoor zorgt dat meer en meer investeerders die gewoon geld willen verdienen door te investeren in de oliesector, hun geld beginnen terug te trekken omdat ze voelen dat er nattigheid op komst is. Als er bepaalde mensen in een sector, zoals in de autosector en de energiesector, beslissen om een andere kant uit te gaan, dan kan het plots enorm snel gaan. Dan zullen er vele bedrijven volgen en zal de transitie veel sneller gaan dan overheden zich op dit moment kunnen inbeelden. Het is dus belangrijk om bedrijven mee te laten stappen in de transitie, zonder hen zal het immers moeilijk zijn om de transitie naar Cleantech energie tot stand te brengen.

GLOBAAL : LOKAAL

Dynamiek zit volgens Tine Hens in de steden en niet in nationale overheden. Globaal gezien lopen steden vooruit op nationale overheden. Volgens haar zal er terug een netwerk van steden komen, iets wat al vaker gebeurd is. We gaan dingen terug moeten lokaliseren en focussen op de lokale economie. Lokale productie gebeurt op een andere manier en daar hebben steden echt de perfecte schaal voor. In België ligt het probleem volgens Hens bij de ruimtelijke ordening die heel wijd verspreid is en het feit dat mensen niet meer in een stad willen wonen. Winst op zich is in haar ogen niet problematisch. Het hangt ervan af wat men met die winst wil doen. Gaat men winst enkel verdelen onder de aandeelhouders of gaat men met die winst zinvolle investeringen doen om op die manier iets terug te geven aan de gemeenschap? Dat zijn volgens haar cruciale vragen.

Jones wijst op het bestaan van twee verschillende modellen. Enerzijds is er het model uit de twintigste eeuw dat gebruikt werd in de eerste en tweede industriële revolutie. Anderzijds is er het model uit de derde industriële revolutie dat gebruik maakt van decentralisering en peer-to-peer economy. Die twee modellen botsen met elkaar en dat merk je ook in de bedrijfswereld. Klassieke bedrijven met winst als voornaamste drijfveer staan tegenover een businessmodel dat zich laat leiden door een bepaalde missie (bv. Ecopower). Die laatste willen namelijk een maatschappelijke doelstelling bereiken en daarvoor moeten zij rendabel functioneren en competitief kunnen zijn, maar het zijn in hoofdzaak sociale ondernemingen. Er ontstaan meer en meer bedrijven die werken volgens dit businessmodel. Daardoor hoef je ook niet meer te spreken over een tweedeling tussen kapitalisme en niet-kapitalisme, maar kan je het hebben over post-kapitalisme. Je hoeft dan ook niet langer in klassieke businessmodellen te denken. Wat inhoudt dat je kan focussen op een nieuw businessmodel waarin heel veel jobs gecreëerd kunnen worden.

Als men nieuwe jobs wil creëren is het zeker belangrijk om voor de derde industriële revolutie te kiezen. Het argument tegen de nucleaire energie is namelijk dat als men een euro investeert, men veel meer jobs zal creëren in de Cleantech-sector dan in de nucleaire sector. De nucleaire sector is kapitaalintensief en verticaal georganiseerd. Het is een model uit de twintigste eeuw en een voorbeeld van klassieke machtspolitiek. Het nieuwe model van bijvoorbeeld Ecopower wordt Cleantech genoemd. Een ander voorbeeld van dat nieuwe model is de renovatie van gebouwen. Renovatiewerken genereren meer jobs die bovendien lokaal gebonden zijn.

Gebouwen renoveren is geen kwestie van automatisering, een huis kan je niet opsturen. De renovatie moet hier gebeuren en daar is handenarbeid voor nodig.

Er is inderdaad sprake van een turbulente economie en daarom is veerkracht net zo belangrijk, zoals in het stuk ook werd aangehaald. Het is van essentieel belang dat elke samenleving, elke stad, elk land zich voorbereid op die turbulente toekomst en veerkrachtiger wordt zodanig dat ze in staat is om schokken op te vangen. Veerkracht heeft dan te maken met lokale jobs die niet geoutsourcet moeten worden, met import van energie, van voedsel en van materialen. Het voordeel is dat wanneer men dit op verschillende plaatsen begint te doen, je globaal ook de condities creëert waarin de oorzaken van de conflicten worden weggenomen. Zo krijg je een positieve optelsom van positieve verhalen: bijvoorbeeld allerlei steden die niet meer wachten op het klimaatakkoord en zichzelf beginnen te organiseren. Zo was de burgemeester van New York visionair genoeg om in te zien dat wanneer hij niet zou ingrijpen, zijn stad zou worden overgegeven aan de golven van de zee en aan de stijgende orkaankracht. Daardoor heeft New York nu relatief goed standgehouden.

WINSTGEVENDHEID EN INVESTERINGEN

In de Cleantech sector gaat de productiekost dalen vanwege efficiënte technologie en schaalvoordelen, terwijl in de klassieke oliesector alles duurder wordt. Het kost namelijk steeds meer geld om olie te vinden. De prijs van nucleaire energie en klassieke olie stijgt terwijl de prijs van Cleantech daalt. Dat is volgens Jones een logische evolutie. Bovendien kan je ook massaal veel jobs creëren in de Cleantech-sector per euro die je investeert. Die tweestrijd zien we in Vlaanderen heel sterk met een centraal geleid energiebedrijf, dat gedomineerd wordt door Frankrijk met grootschalige installaties en verticale communicatie naar de consumenten toe. Dat bedrijf is niet geïnteresseerd in een smartgrid omdat het businessmodel dat het hanteert gebaseerd is op een monocultuur van grote energieproductie die niet in handen is van consumenten. Zo'n bedrijf wil de controle bewaren en verticaal georganiseerd zijn. Het wil de prijs van energie kunnen bepalen. Daartegenover staat Ecopower dat helemaal anders georganiseerd is. Elk bedrijf zal voor zichzelf moeten bepalen in welk model het wil mee stappen.

Zelfs binnen de oliesector zien mensen in dat ze moeten gaan investeren in hernieuwbare energie omdat de oliesector niet lang meer kan bestaan. Ook in de oliestaten beseffen ze dat investeerders binnenkort niet meer gaan willen investeren in olie. Verder realiseren steden zoals Mekka zich dat er verandering moet komen als men binnen enkele jaren nog in staat wil kunnen zijn om toeristen te ontvangen. Als de aarde verder opwarmt zal het daar immers veel te warm worden. Volgens Hens is het belangrijk dat men duidelijk maakt dat we in een nieuwe bubbel zitten waarbij men moet gaan inzetten op clean investments. Daarbij krijg je ongewone allianties waarbij typische tegenstellingen die vroeger een rol speelden in het bedrijfsleven even aan de kant geschoven worden. Mensen gaan vanuit een eigen invalshoek inzien dat bepaalde wegen doodlopen en dat ze nieuwe wegen moeten gaan zoeken.

UTOPIE

Voor Hens houdt utopie in dat je durft kijken naar de toekomst, dat je een beeld durft vormen van de toekomst en dat je anderen probeert te overtuigen van dat beeld. Utopie is in principe geen plek maar tegelijk kan het volgens haar ook wel een soort van plek zijn. Een utopie is geen blauwdruk waarin wordt vastgelegd hoe alles moet zijn, maar als samenleving hebben we wel de taak om ervoor te zorgen dat er een toekomst is waar we met z'n allen beter van worden. Utopieën helpen om hoop te hebben en te geloven in een toekomst. Jones stelt zich de vraag of 'utopie' wel de juiste benaming is. Hij lijkt eerder voorstander te zijn van 'toekomstbeelden' omdat die veel realistischer zijn. Volgens hem klinkt utopie per definitie als iets onrealistisch, terwijl een toekomstbeeld iets is wat je echt kan bereiken.

VERANDERING VANUIT DE BURGERS

We wachten op politici om de eerste stappen te zetten, maar ze doen er te lang over. Daardoor zit de kans erin dat we de opgelegde quota niet gaan halen. Trijn Janssens vraagt zich af of het dan niet beter is om een nieuwe staat op te richten waarbij de belastingen niet meer naar de regering gaan. In plaats daarvan zouden die belastingen naar die nieuwe staat gaan, zodanig dat deze voor een deel zelf kan beslissen wat er met die belastingen gebeurt. Dit is uiteraard een utopie, maar is zoiets mogelijk? Kunnen we iets bereiken door ongehoorzaam te zijn? Hens verwijst als antwoord op die vraag naar Barcelona waar ze

belastingongehoorzaamheid hebben ingevoerd. Er zat een lacune in de wetgeving waaruit bleek dat als je investeert in bepaalde bedrijven en die verandert in coöperatieve vennootschappen, de overheid dat eigenlijk ook betaalt. Ze hebben mensen proberen te overtuigen om in die coöperatieve vennootschappen te investeren en zo zitten de activisten nu in het stadsbestuur.

Jones' advies is om als burger de klimaatzaak te steunen om op die manier aan de Vlaamse, Waalse, Federale en Brusselse politiek duidelijk te maken dat ze hun job niet goed genoeg doen. Zo kan je medeschuldeiser worden in die kwestie zodat er een potentieel sneeuwbaaleffect kan worden gecreëerd. In Nederland is er zo'n case geweest waarbij de klimaatzaak veel steun gekregen heeft van burgers. Die case wordt nu bestudeerd door verschillende landen ter wereld. Het kan heel snel gaan wanneer burgers duidelijk maken dat ze niet akkoord gaan met het lakse klimaatbeleid dat de regering voert. Enerzijds zullen regeringen dan inzien dat zij een strengere beleid moeten voeren en anderzijds zullen bedrijven en investeerders zich realiseren dat het noodzakelijk is om snel een interne transitie te maken. Het zou dus veel sneller kunnen gaan dan wij allemaal verwachten vanwege dit versterkende effect. Denk maar aan de energiesector vijf jaar geleden. Niemand had toen kunnen of durven voorspellen wat er ging gebeuren met de energieprijzen. Die prijs is zo snel gezakt dat de oliesector zich bedreigd voelt. Vijf jaar geleden werd daarmee gelachen en nu zijn we bang.

OLIE-INDUSTRIE AANKLAGEN

Naar aanleiding van de voorstelling heeft Devillé een heel interessant gesprek gehad met een professor in de rechten. Hij legde de professor de vraag voor of je de olie-industrie voor de rechtbank zou kunnen dagen wegens misdaden tegen de mensheid. Die man vond dat een heel interessante vraag maar kon er niet meteen op antwoorden. Een week later kwam hij langs met twee classeurs vol met alle mogelijke precedents die er geweest zijn waarbij industriële organisaties en staten hebben gepoogd om de olie-industrie aan te klagen. Zo was er [een case](#) uit New Orleans waarbij de oliemaatschappijen in zekere mate verantwoordelijk werden gesteld voor orkaan Katrina. Die case werd uiteindelijk verworpen omdat een rechter de zaak nogal "ambitieuw" achtte. Het is natuurlijk heel *circumstantial* dat die zaak toen niet in haar opzet is geslaagd.

HET INTERNET

Het internet heeft alles veranderd. Als je nadenkt over hoe het internet werkt en we passen dat toe op energie, dan krijg je deelbare energie. Je ziet dat de manier waarop het internet werkt niet enkel op energie toepasbaar is, maar op de hele samenleving. Dat zorgt ervoor dat bedrijven zich intern niet meer in dezelfde verticale structuur kunnen organiseren als vroeger. De oorzaak hiervoor is dat mensen mondiger geworden zijn en dat ze via het internet coalities kunnen vormen. Dat leidt tot een heel andere vorm van bedrijfscommunicatie en interne kanalen. Ook bedrijfsvoering zal radicaal anders georganiseerd moeten worden. Alles zal veel democratischer moeten gebeuren. Verantwoordelijkheden zullen minder bij een baas liggen maar meer verdeeld worden onder alle werknemers.

HOOP

Leo Bormans, auteur van *Worldbook of Hope*, heeft twee jaar lang onderzoek gedaan naar hoop en gelooft dat mensen hoopvol zijn. Hij is niet de enige die hoop bestudeert. Wereldwijd zijn er zo'n driehonderd onderzoekers die hoop bestuderen als wetenschap. Tien of vijftien jaar geleden was zo iets ondenkbaar omdat hoop werd beschouwd als iets van de religie. Nu ziet men hoop als een maatschappelijk fenomeen en kan het dus wel op een wetenschappelijke manier worden benaderd. Uit het onderzoek bleek dat 80% van de mensen heel hoopvol zijn, het zijn alleen de overige 20% die vaak in beeld worden gebracht. Vluchtelingen worden bijvoorbeeld niet gedreven door wanhoop maar door hoop. Volgens Bormans is het tegengestelde van hoop trouwens niet wanhoop maar wel angst. Hij stelt dat als mensen gedreven worden door angst, ze niet buiten komen.

Op vlak van de betekenisinvulling van hoop en angst zie je ook heel snel verschuivingen gebeuren. Terwijl het in september nog ging om hoop bij kankergevallen denken mensen sinds 13 november bij angst en hoop veel sneller aan terroristische aanslagen. Er komt heel snel een evolutie. Hoop gaat vanaf dan over een maatschappelijk fenomeen waarvan we de kracht ontdekken. Plots is er een bijzondere bedreiging gekomen waardoor wij ons onveilig voelen. Volgens Bormans moet die bedreiging ons niet angstig maken, want dat is net wat men wil bereiken. Hij zegt dat een dergelijke evolutie ons net heel hoopvol moet maken omdat er door hoop dingen in beweging kunnen gebracht worden. Hij vindt dat dat ook heel mooi in de voorstelling naar voren kwam: hoop is optimisme met opgestroopte mouwen.

Je komt in actie, je voegt iets toe. Men eindigt *Hoop* niet enkel met een analyse maar ook met engagement. Wij moeten onszelf engageren. Als eerste moet je doelstellingen opstellen, die doelstellingen opdelen, wegen vinden om die doelen te bereiken en daarbij heel veel verbeelding gebruiken en vooral altijd eigenaar blijven van je handelingen. Bormans sluit af met een verwijzing naar de kruik van Pandora. Als alle rampen de kruik van Pandora hadden verlaten, bleef hoop als enige op de bodem achter.

Neem zeker eens een kijkje op onze blog voor meer hoop in de vorm van hoopvolle initiatieven en mensen met ideeën:

<https://verandalles.wordpress.com>

Verslag: Lynse